

ATVEJIS 3

Pažintis su tinklalaidžių (angl. *podcasts*) formatu ir istorijų pasakojimu garsu.

Kodėl garsas kartais gali būti pranašesnis?

Atvejuje analizuojami du „NARA“ žurnalistų kolektyvo kuriamos tinklalaidės darbai.

„KĄ GALI GARSAS?“

Metodinės priemonės autorius – Karolis Vyšniauskas.

Pavyzdys 1.

Kaip sulėtinti madą. Interviu su dizainere Liucija Kvašyte (psl. 7)

autoriai: Karolis Vyšniauskas, Audra Skudaitė, Mindaugas Drigotas, Martynas Gailius;
publikuota 2019 m. rugsėjo 20 d.

Prieiga: <https://nara.lt/lt/articles-lt/kaip-suletinti-mada-liucija-kvasyte>

Liucija Kvašytė (nuotraukos autorius Mindaugas Drigotas)

Pavyzdys 2.

Audiopasakojimas „Gyvūnas – skalpelis – žmogus“ (psl. 13)

Autoriai: Martyna Šulskutė, Katažina Bitowt, Karolis Vyšniauskas, Artūras Morozovas;
publikuota 2019 m. gruodžio 10 d.

Prieiga: <https://nara.lt/lt/articles-lt/gyvunas-skalpelis-zmogus>

Diana Suchocka (audiopasakojimo „Gyvūnas – skalpelis – žmogus“
fotografijų autoriai Martyna Šulskutė ir Artūras Morozovas)

Bendrosios kompetencijos: komunikavimo, pažinimo, socialinė pilietinė, kultūrinė, iniciatyvumo ir kūrybingumo.

Specifiniai gebėjimai: moksleiviai pažins naują informacijos pateikimo būdą – **tinklalaide** (angl. *podcast*) – ir lavins savo klausymo įgūdžius bei vaizduotę, patirs, kaip per garsą ir vaizdą galima atskleisti temą ir asmenybę, kaip įkvepiančiai, ne moralizuojančiai, kalbėti apie globalias problemas. Mokiniai mokysis suprasti kitą, kas jis bebūtų – mažai apmokamas drabužių gamintojas kitame žemyne ar naminis gyvūnas.

TINKLALAIIDŽIŲ ABC

Kas yra tinklalaidės ir kaip šį formatą pristatyti moksleiviams?

Tinklalaidžių formatą paprasčiausia paaiškinti per analogiją su radiju – tai it tradicinis radijas, bet persikėlęs iš radijo imtuvų į mūsų telefonus ir kompiuterius. Priešingai nei tradiciniame radijuje, kai laidos pasirodo specifiniu laiku, tinklalaidžių galima klausytis bet kada ir bet kur, klausytojui tinkamu laiku. O kurti tinklalaides gali ne tik radijo žurnalistai, bet ir kiekvienas, turintis internetą, diktofoną ir norintis išbandyti šį formatą kurti pats.

Kitas skirtumas yra tas, kad tinklalaidžių ilgio ir tematikos neriboja redakcija. Tai lėmė, kad šiandien, bent jau anglakalbiame pasaulyje, atsirado didžiulis pasirinkimas skirtingų tinklalaidžių – nuo profesionaliai parengtų dokumentinių audiopasakojimų iki paprastų žmonių įrašytų pokalbių laidų apie politiką, kultūrą, santykius.

Nuo tradicinio radijo tinklalaidės taip pat skiriasi savo kūrybiškumu – jose galima išgirsti įvairesnių vedėjų ir pašnekovų balsų, muzikinių sprendimų. Išskirtiniai pavyzdžiai yra viename JAV kalėjime bausmę atliekančių vyrų kuriama tinklalaidė „Ear Hustle“ (liet. „Nelegalūs pasiklausymai“) apie kalėjimo kasdienybę ir realybę išėjus iš įkalinimo įstaigos. Taip pat – „The Hilarious World of Depression“ (liet. „Juokinga depresija“), kuriame komikai kalba apie savo kovą su psichologinėmis problemomis. Tinklalaidžių

formatas ir asmeninis santykis su kiekvienu klausytoju (kaip knyga, dažniausiai skaitoma asmeniškai, taip ir tinklalaidės klausomos asmeniškai, per ausines) suteikia garso medijai lig tol neturėtą intymumą ir poveikumą.

Tinklalaidės Lietuvoje

Lietuvoje tinklalaidės pradėjo populiarėti 2017 m. – keli metai po jų bumo Vakarų pasaulyje. Didžiausią jų turinio dalį sudaro ne profesionalių žurnalistų, bet kitų į temą įsigilinusių žmonių rengiamos pokalbių laidos. Pavyzdžiui, tinklalaidėje „Ir nutiko tai“ kalbama apie organų donorystę, tačiau ją rengia ne medikai, o žmonės, kurie patys ar jų artimieji yra su tuo susidūrę. Tradiciniame radijo tinklelyje tokią laidą kurti būtų sudėtinga dėl jos specifiškumo, bet tinklalaidžių pasaulis yra atviras visiems – svarbu tik rasti savo klausytojų.

„NARA“ žurnalistų kolektyvo kuriama tinklalaidė yra viena ilgiausiai kuriamų (nuo 2017 m. rudens) ir didžiausią komandą turinti tinklalaidė Lietuvoje. Čia kiekvieną savaitę išleidžiami lietuviški ir kas antrą savaitę – epizodai rusų kalba (laida), kuriuose tyrinėjamos socialinės ir kultūrinės temos.

„NARA“ žurnalistai yra gavę išskirtinius interviu su seksualinį priekabiavimą patyrusiomis moterimis ir merginomis, parengė pirmąjį interviu su Rūta Meilutyte, olimpinei čempionei nusprendus baigti profesionalios plaukikės karjerą. Pašnekovai renkasi atskleisti savo istorijas šios tinklalaidės bendradarbiams, o ne tradiciniams žurnalistams dėl to, kad garsinis pasakojimas leidžia klausytojams geriau pajusti, suprasti pašnekovą, be to, „NARA“ komanda pelnė klausytojų pasitikėjimą laikydamasi aukštų žurnalistinės etikos standartų – atskirdama faktus nuo nuomonės, į visas temas žiūrėdama be išankstinio nusistatymo. 2019 m. „Login“ interneto apdovanojimuose NARA tinklalaidė buvo pripažinta geriausia tinklalaide Lietuvoje.

Šiuo metu Lietuvoje yra prieinama dešimtys tinklalaidžių – jas kuria tiek individualūs autoriai, tiek didieji naujienų portalai (*Delfi, 15 min*).

Tinklaidžių istorija

Terminas *podcast* atsirado 2004-aisiais – kaip žodžių „iPod“ („Apple“ grotuvo, skirto klausytis muzikos įrašams ir pirmosioms tinklaidėms) ir „broadcast“ (liet. transliuoti) junginys. 2005 m. „Apple“ įkūrėjas, išmaniojo telefono sukūrimo iniciatorius Steve'as Jobsas tinklaidės pavadinimo „naujos kartos radiju“, o 2005 m. *Oksfordo žodynas* žodį *podcast* paskelbė metų žodžiu.

Naują kūrybiškumo lygį tinklaidės pasiekė 2014-aisiais, pasirodžius tinklaidėi „Serial“ (liet. serijinis), tyrusiai vieną žmogžudystės istoriją. Jos autorė bandė išsiaiškinti, ar merginos nužudymu kaltinamas vaikas buvo teisingai nuteistas. Savo tyrimą ji pateikė kaip dokumentinį audioserialą, kuris per tris mėnesius buvo parsisiųstas 68 milijonus kartų.

2019 m. birželio duomenimis, šiuo metu pasaulyje sukurta virš 750 000 skirtingų tinklaidžių pavadinimų ir 30 milijonų skirtingų epizodų (laidų). Prognozuojama, kad 2021-aisiais tinklaidžių reklamos rinka sieks 1 milijardą dolerių.

Kodėl tinklaidės svarbu pažinti moksleiviams?

Šiandien daugeliui žmonių tinklaidės atstoja muziką ir keičia jų informacijos vartojimo įpročius. Tinklaidės mums atšia rankas, neprirakina prie kompiuterio, televizoriaus ar telefono, o leidžia vienu metu ir judėti po miestą, ir girdėti mus dominančią informaciją savo ausinėse. Tai šių dienų medijų formatas, kuriam prognozuojamas didelis augimas, todėl moksleiviams verta susipažinti su juo ir patiems prisidėti prie tinklaidžių klausytojų (ir galbūt kūrėjų) gretų.

TINKLALAIĐŲ PAVYZDŽIAI ANALIZEI

Pastaba: analizei pamokoje galite pasirinkti kažkurią vieną iš pasiūlytų tinklalaidžių arba analizuoti abi. Pastaruoju atveju rekomenduotume tam skirti dvi pamokas.

Pavyzdys 1.

Kaip sulėtinti madą. Interviu su dizainere Liucija Kvašyte

(prieiga: <https://nara.lt/lt/articles-lt/kaip-suletinti-mada-liucija-kvasyte>)

Liucija Kvašytė (nuotraukos autorius Mindaugas Drigtoas)

Apie ką šis pasakojimas?

Šiame „NARA“ tinklalaidės epizode kalbamasi su apdovanota naujos kartos mados dizainere Liucija Kvašyte, kuri pasisako prieš vadinamąją greitąją madą (angl. *fast fashion*) – pigių, bet mažiau kokybiškų ir dažnai neetiškais sąlygomis gaminamų masinės produkcijos drabužių pirkimą.

Garsinis interviu, kuriame kalbina žurnalistai Audra Skudaitė ir Karolis Vyšniauskas, atliktas dizainerės namuose-studijoje Vilniuje. Interviu lydi fotoesė, atskleidžianti pokalbio užkulius ir parodanti dizainerės darbo erdvę, taip leidžiant klausytojui geriau pajusti temą ir pašnekovę.

Liucija Kvašytė (nuotraukos autorius Mindaugas Drigtoas)

Liucija Kvašytė tiek savo profesinį, tiek akademinį gyvenimą (interviu metu ji buvo Vilniaus dailės akademijos doktorantė, tirianti tvarią madą) paskyrė madai, bet tuo pat metu ji siūlo keisti mūsų požiūrį į drabužius: mažinti vartojimą, atsigręžti į dėvėtų drabužių parduotuves, suprasti, kaip greitosios mados drabužių kūrėjai skiepija žmonėms nepilnavertiškumo kompleksą ir siūlo jį įveikti nusiperkant naują drabužį.

Kodėl tai svarbu moksleiviams?

Kaip rašoma tinklalaidės apraše, pasaulyje per metus pagaminama 150 milijardų drabužių – po 20 vienetų kiekvienam Žemės gyventojui. Trečdalis jų niekas nenuperka. Pusė išmetama per metus nuo pagaminimo. Tekstilės pramonė sukuria daugiau šiltnamio dujų nei visi tarptautiniai skrydžiai kartu sudėjus.

Moksleiviams ši tema aktuali dėl to, kad mados pasaulis, noras susikurti individualų stilių, daugeliui paauglių labai artimi. Tačiau užkulisinė mados pramonės pusė yra mažiau pažįstama. Šio interviu tikslas – pamatyti kasdienybėje mus supančius drabužius kaip platesnės sistemos dalį ir ją kvestionuoti.

PAMOKOS PLANAS

Užduotis 1. Susipažinimas su turiniu

Perskaitykite epizodo aprašymą, peržiūrėkite fotografijas ir priedašus po jomis.

Perklauskite garsinio interviu ištraukas: 06:42–15:29 (trumpesnė versija – iki 10:32) ir 34:12–37:40 min.

Užduotis 2. Aptarimas

Pastaba: galite atsakinėti į visus arba tik pasirinktus klausimus.

1. Patyrinėkite dizainerės kalbėjimo manierą: kaip galėtumėte ją apibūdinti? Padiskutuokite, kokius privalumus turi garsinis interviu, lyginant su rašytiniu?
2. Ką naujo sužinojote apie drabužių pramonę ir asmeninį santykį su drabužiais?
3. Dizainerė kalba apie savo tėčio paauglystės džinsus, kuriuos dabar dėvi pati. Kas jus skatina pamilti drabužį ir jį dėvėti daug kartų? Ar savo spintoje turite tokių drabužių, kuriuos dėvėjo jūsų tėvai ar vyresni broliai / sesės?
4. Dizainerė teigia, kad drabužį reikia apsirengti 30 kartų, kad atsipirktų jo gamyba. Ar savo spintoje turite drabužių, kurių gamyba nėra atsipirkusi? Kas paskatino šiuos drabužius įsigyti? Ką su šiais drabužiais planuojate daryti (dėvėti, atiduoti, išmesti) ir kodėl?
5. Dizainerė skatina atsisakyti drabužius pirkti per išpardavimą. Kas jus skatina pirkti naujus drabužius? Ar turite drabužių pirkimo taisykles / įpročius?
6. Peržiūrėkite šią drabužių kompanijos „H&M“ reklamą „H&M Conscious Collection: Conscious Exclusive 2017“, skatinančią atsakingą drabužių vartojimą (prieiga: youtu.be/bm0gFlu0wBQ).
  - a. Aptarkite reklamos estetiką: kuo ji kitokia nei įprastos drabužių reklamos?
  - b. Kaip vertinate greitosios mados prekės ženklų atsigręžimą į kokybiškesnę (bet ir brangesnę) madą? Ar tikite kompanijų noru tapti ekologiškesnėmis?

7. Kas, mokinių nuomone, kuria žmogaus identitetą, savitumą? Kiek jį kuriant svarbūs drabužiai?
8. Kokius kitus kasdienybėje sutinkamus daiktus galima pasistengti naudoti mažiau ir atsakingiau? Galbūt jau esate bandę tai daryti? Kaip pavyko?

NAMŲ DARBAI

1. Naudodami tinklalaidžių programėlę savo telefone, perklausykite visą interviu su Liucija Kvašyte. Išrašykite bent 3 svarbiausius dalykus, kuriuos išsiminėte. Kokie klausimai galėjo būti išplėtoti daugiau?
2. Nufotografuokite / nufilmuokite bent tris ekologiškesnio gyvenimo pavyzdžius iš savo kasdienybės. Pirstatykite šiuos darbus klasėje arba surenkite darbų parodą.

Pavyzdys 2.

Audiodokumentika apie žmones ir gyvūnus

(prieiga: <https://nara.lt/lt/articles-lt/gyvunas-skalpelis-zmogus>)

Audiopasakojimo „Gyvūnas – skalpelis – žmogus“
fotografijų autoriai Martyna Šulskutė ir Artūras Morozovas

Kontekstas ir struktūra

Šis dokumentinio tipo „NARA“ tinklalaidės epizodas, pavadintas „Gyvūnas – skalpelis – žmogus“, tyrinėja žmonių ir gyvūnų santykį. Jame kalba Kalifornijos universiteto mokslininkas Julius Bogomolovas, mediciniams tyrimams naudojantis peles; Vilniuje veterinarijos kliniką įkūrusi Diana Suchocka ir veterinarijos gydytojas ir mokslininkas Aivaras Paukštė. Pasakojimą lydi Antoine'o de Saint-Exupéry *Mažojo Princo* muzikinė interpretacija, tarsi atskleidžianti gyvūnų–žmonių santykį iš lapės perspektyvos.

Pasakojime keliami klausimai: ar etiška naudoti gyvūnus tiriant vaistus ir higienos priemones, kurias vėliau naudos žmonės? Kokias moralines pasekmes tai turi? Kaip žmogui jausti gyvūną? Kaip žmonėms priimti tokius sudėtingus sprendimus kaip gyvūno atidavimas į prieglaudą ar užmigdymas? Kaip susikuria gyvūnų hierarchija ir kodėl vieni gyvūnai laikomi žmonėms vertingesni nei kiti?

Audiopasakojimo „Gyvūnas – skalpelis – žmogus“
fotografijų autoriai Martyna Šulskutė ir Artūras Morozovas

Kodėl tai svarbu moksleiviams?

Gyvūnų tema yra artima daugeliui moksleivių, dažnai jie ar jų artimieji augina šunį, katę ar ūkio gyvūnus. Tačiau patys gyvūnai savo balso neturi. Pasakojimo autorė antropologė Martyna Šulskutė nori šį balsą suprasti užduodama svarbius klausimus žmonėms, dirbantiems su gyvūnais.

Iš kitų garsinių pasakojimų „Gyvūnas – skalpelis – žmogus“ išsiskiria pašnekovų gausa ir muzikos panaudojimu. Trunkantis net 90 minučių, jis yra it garsinis dokumentinis filmas su originalia muzika ir autentiškais gyvūnų balsų įrašais.

PAMOKOS PLANAS

Pastaba: galite atlikti visas užduotis arba pasirinkti tas, kurios aktualiausios jūsų klasei.

1 dalis

- a) Perklauskite pokalbio su veterinarijos klinikos savininke ir veterinarijos gydytoju ištraukas (kol kas nežiūrėkite fotografijų) 1:01:30–1:06:00 min.
- b) Kaip šiuos žmones įsivaizduojate? Kokio jie amžiaus? Kaip atrodo aplinka, kurioje jie kalba?
- c) Peržiūrėkite fotogaleriją: kiek jūsų įsivaizdavimas atitiko realybę? Ar žmogaus išvaizda, amžius, kitos jo savybės (pavyzdžiui, veterinarijos mokslininkas yra vežimėlyje) turėtų rūpėti klausant jų minčių?

2 dalis

- d) Perklauskite mokslininko kalbėjimo apie testavimą laboratorijose ištrauką (16:05–19:08 min.).
- e) Kaip vertinate testavimą su gyvūnais? Ar etiška dalį gyvūnų paaukoti vardan žmonių vaistų ar šampūnų gamybos?
- f) Ar patys skaitote savo higienos priemonių ir vaistų sudėtį? Kiek jums rūpi, ar šie produktai buvo testuoti su gyvūnais? Ar turėtų rūpėti?

Julius Bogomolovas (audiopasakojimo „Gyvūnas – skalpelis – žmogus“ fotografijų autoriai Martyna Šulskutė ir Artūras Morozovas)

3 dalis

- g) Perklauskite ištrauką apie gyvūnų hierarchiją (1:08:55–1:14:19 min.).
- h) Veterinarė kalba apie gyvūnų kailių dėvėjimą, taip pat apie vegetarizmą ir veganizmą. Koks jūsų požiūris į šiuos reiškinius? Ar daugiau žmonių turėtų atsisakyti kailių dėvėjimo ir mėsos valgymo? Kodėl?
- i) Ar sutinkate su požiūriu, kad vieni gyvūnai žmonėms yra artimesni nei kiti? Kas tai nulemia asmeniškai jums? Ar gyvūnų hierarchija, kai vieni auginami maistui, kiti – komfortui, jūsų akimis yra teisinga?

4 dalis

- j) Perklauskite ištrauką, kurioje veterinarijos gydytoja kalba apie žmogaus santykį su gamta (1:25:55–1:28:48 min.).
- k) Ar sutinkate su teiginiu, kad žmogus griaua natūralią gamtą? Koks būtų etiškas žmogaus elgesys su gamta jūsų akimis?
- l) Pasakojimą lydi knygos *Mažasis Princas* ištraukos. Kaip jos dera su muzikiniu fonu ir „suskamba“? Kokias naujas patirtis, lyginant su skaitymu, suteikia garsiniai interviu ir muzika?
- m) Padiskutuokite klasėje, kokius privalumus turi klausymas prieš skaitymą ir videomedžiagą? O kokius trūkumus?

NAMŲ DARBAI

1. Suskirstykite mokinius į grupes po 3–4 ir pakvieskite įsijausti į tinklalaidės kūrėjų rolę.

Tegul kiekviena grupelė įsivaizduoja, jog kuria naują savo tinklalaidės epizodą apie žmonių santykį su gyvūnais (arba kitą jūsų pasirinktą temą) ir paruošia šios laidos projektą. Koks bus šios tinklalaidės formatas? Koks pavadinimas? Kokius pašnekovus kviesite? Kokius klausimus pateiksite? Paprašykite, kad kiekviena grupė savo tinklalaidės projektus pristatytų klasei.

2. Susiraskite po vieną tinklalaidę lietuvių ir / ar anglų kalba ir pristatykite ją / jas klasėje. Apie ką ši / šios tinklalaidė (-s)? Kuo ji / jos jus patraukė?